

**İrland Ali İxtisas Dərəcələrinin
müəyyənləşdirilməsi Strukturu ilə Avropa Ali
Təhsil Strukturlarının uzlaşmasının nəzərdən
keçirilməsinə dair Yerli Nəzarətəddici
Komitənin 2006-cı ilin noyabr hesabatı**

Бакы – 2008

MÜNDƏRICAT

Giriş.....	3
Mündəricat.....	5
Meyarların təyin olunması.....	9
Qaydaların təyin olunması.....	23
Yekun.....	25
Sitatlar.....	26
Əlavə 1 – Dublin ixtisas meyarlarının İrland ixtisas strukturu ilə müqayisəsi.....	28
Qiymətləndirmə.....	41
Əlavə 2 – İrland Ali təhsil strukturu ilə Boloniya strukturunun fərqli cəhətləri baxımından yaranan problemlərin təhlili.....	42

GİRİŞ

2005-ci ilin may ayında Bergendə Avropada Ali Təhsilə nəzarət üzrə nazirlər tərəfindən əsas qoyulmuş Avropa Ali Təhsil Strukturu Boloniya prosesi çərçivəsində yaradılmış qrupun hesabatına əsaslanır. Adı çəkilən hesabat haqda məlumat http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf internet ünvanına daxil olmaqla əldə oluna bilər. Avropa Ali Təhsil Strukturu aşağıdakı Yerli strukturları bir-biri ilə əlaqələndirmək məqsədi ilə mexanizm işləyib hazırlamalıdır.

- Beynəlxalq şəffaflıq Boloniya prosesinin əsasını təşkil etdiyindən ali təhsil şəhadətnamələrin verilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Hər iki ölkədə əldə olunmuş ixtisasların digər ölkədə qəbul olunması mühüm əhəmiyyət daşıyır.

- İxtisasların beynəlxalq səviyyədə tanınması-ixtiasa uyğun olaraq təhsilin davam etdirilməsi və gələcəkdə işlə təmin olunmasını baxımından struktur tərəfindən təmin edilməlidir.

- Tələbə və mütəxəssislərin xaricdə təhsil alması alınan təhsilin və ixtisasın beynəlxalq səviyyədə tanınmasından asılıdır.

Bu tələbələrə öz ölkələrində aldıkları ixtisasın davam və ya inkişaf etdirilməsinə yardım edəcək. Struktur həmçinin alınan ixtisasın digər ölkələrdə tanınmasına yardım edəcək. Bu həmçinin Boloniya Prosesi zamanı qəbul olunmuş birinci, ikinci və üçüncü tədris mərhələləri ümumi strukturunun ana xəttini təşkil edir. Ali təhsilin belə mərhələlərə bölünməsi beynəlxalq təhsilə dair sənədlərdə “Təhsilə dair Dublin sənədləri” kimi öz əksini tapmışdır (bax Əlavə 1). Adı çəkilən sənədlər Avropa Ali Təhsili üzrə mütəxəssislər tərəfindən yaradılmış və ixtisarlaşdırılmış mərhələdən əlavə hər üç mərhələni əhatə edir (birinci mərhələ

çərçivəsində və yaxud onunla əlaqəli). Bu sənədlər ümumi səciyyə daşıyır. Bu növ sənədlər ümumilikdə nizamnamə xarakterli qaydalar toplusundan ibarət olmalı və ölkədə mövcud struktura uyğunlaşdırılmalıdır. Tərtib edilmiş şəhadətnamələt tələbələrin hər hansı mərhələ üzrə əldə etdiyi ixtisasın ümumi izahatıdır.

Hazırda ixtisas artırma sahəsində təkmilləşdirilən ikinci Avropa Meta-Strukturu Avropa Ali Təhsil Strukturudur (AATS)–. Avropa Şurası 2005-ci ilin iyul ayında Avropa Ali Təhsil Strukturuna dair iki illik proqram toplusu tərtib və çap etdirmişdir. İlk proqramın ardı kimi 2006-cı ilin sentyabr ayında yeni proqram toplusu çap olunmuşdu. Sənədin çap edilməsində əsas məqsəd AATS-in Avropa Ali Təhsilinə Strukturu da daxil olmaqla Avropada mövcud bütün təhsil və təlim proqramlarını əhatə etmək idi. Boloniya Strukturunda mövcud mərhələlərin izahını özündə cəmləşdirən Avropa Ali Təhsil Strukturunda təhsil mərhələlərin əlahiddə izahı verilməmişdi. Cari strukturun bir çox məsləhəçisi belə hesab edir ki, iki müstəqil strukturun mövcudluğu gələcəkdə strukturun inkişaf etdirilməsinə dair müzakirələrin aparılması zamanı problemlər yaratmış olacaq. Maraqlı tərəflərin nümayəndələri belə hesab edirlər ki, yaxın coğrafi ərazilərdə müxtəlif ali təhsil strukturunun mövcudluğu bu növ problemlərin yarıdırıcısıdır. Boloniya Strukturunun qəbul edilməsində uğurun əldə olunması, maraqlı tərəflərin qarşılıqlı inam və razılığından asılı olacaqdır. Buna nail olmaq üçün Boloniya prosesində iştirak edən hər bir iştirakçı ölkə yerli ali təhsil strukturunun Boloniya strukturu meyarları ilə oxşar cəhətlərini tapmalı və uzlaşmanı isbat etməlidir. İrlandiya Boloniya ali təhsil strukturunun inkişaf etdirilməsi üzrə İşçi qrupun sədri tərəfindən pilot layihə çərçivəsində İrland Ali Təhsil Strukturunun Avropa Ali Təhsil Strukturu ilə uzlaşmasını isbat etmək üçün layihədə iştirak üçün dəvəti almışdı. Cari sənəd İrland tərəfinin Boloniya Strukturu çərçivəsində yaradılmış işçi qrupunun meyar və qaydalara dair hazırladığı hesabatla münasibətdir.

Sənəd aşağıda adı çəkilən Nəzarət edici Komitəsi ilə razılaşdırılıb. Nəzarət edici Komitənin üzvləri aşağıdakılardır:

- Sjur Bergan, Avropa Şurasının Ali Təhsil və Tarix şöbələrinin rəhbəri.
- Brayan Maqür, Ali Təhsil və təltif komissiyası.
- Frank MakMahon, Dublin Texnologiya İnstitutu (alternativ doktor. Tom Daff).
- Cim Murrey, Təkmilləşmə üzrə Səlahiyyətli orqan.
- Seán Ó Foghlú, Təkmilləşmə üzrə rəhbər orqanın sədri.
- Levis Purser, İrland Universitetlər Birliyi
- Robert Vagenaar, Tənzimləyici Layihə üzrə Qroningen Universtetinin kordinatoru.

Sənədin ilkin layihəsi tərəflərin mütəxəssislərinin təqdim etdikləri mülahizələr nəzərə alınmaqla 2006-cı ilin iyun ayında nəşr edilmişdi. Rəhbər qurum adından Təkmilləşdirmə üzrə Səlahiyyətli Orqan bu sənədi mütəxəssislərə təqdim etmişdi. Rəhbər orqan 2006-cı ilin oktyabr ayının 3-də Dublində Davenport Hotelində seminar təşkil etmişdi. Seminar öncəsi mütəxəssislər toplanaraq seminara dair öz məsləhətlərini bildirmişlər. Qəbul olunmuş sənədlər aidiyyatı İrland Səlahiyyətli Orqan tərəfindən təsdiq edilmişdi.

MÜNDƏRICAT

Cari sənəd İrland Yerli Strukturunun 2005-ci ildə təşkil olunmuş Avropa Ali Təhsil Strukturu ilə uzlaşdığını təsdiq edir. İrlandiya Boloniya Ali təhsil Strukturunun inkişaf etdirilməsi üzrə İşçi qrupun sədri tərəfindən pilot layihə çərçivəsində İrland Ali Təhsil Strukturunun Avropa Ali Təhsil Strukturu ilə uzlaşmasını isbat etmək üçün layihədə iştirak dəvəti almışdı. Sənəd qəbul edilmiş

meyar və qaydaların İrland qanunvericiliyi ilə uyğunluğunun göstəricisidir.

Meyar və qaydalar

Yerli strukturun Avropa ali təhsil strukturu ilə uyğunluğunu təyin etmək üçün mövcud meyarlar Bergen Nazirinin hesabatında aşağıdakı şəkildə təqdim edilmişdi:

- “Yerli struktur dedikdə ali təhsilə cavabdeh nazirlik tərəfindən təyin olunan və bu sahədə peşəkar olan şəxs və ya şəxslər nəzərdə tutulur.
  - Avropa strukturunda mövcud təhsil mərhələləri ilə yerli ixtisaslaşma mərhələləri arasında aydın əlaqə mövcuddur.
  - Yerli Struktur və ixtisaslar aydın şəkildə ECTS və yaxud müvafiq ECTS kreditlərinə əsaslanır.
  - Yerli struktur ixtisalarının təkmilləşdirilməsi procedurları şəffafdır.
  - Yerli ali təhsil səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi sistemi yerli struktura və Berlin sisteminə uyğundur.
- Rəsmi məlumatlar Boloniya Prosesisi nazirləri ilə razılaşdırılmışdır.
- Yerli və Avropa Ali təhsil arasındakı əlaqəli aidiyyati strukturlar və Diplom Ali təhsil şəhadətnamələrinə əsaslanır.
  - Yerli nümayəndələrin strukturadakı vəzifələri aydın şəkildə izah olunmuşdur.”

Yerli strukturun Avropa ali təhsil strukturu ilə uyğunluğunu təyin edən mövcud qaydaları Bergen Nazirinin hesabatında aşağıdakı şəkildə göstərilmişdi:

- “Yerli səlahiyyətli nümayəndələr yerli strukturun Avropa ali təhsil strukturu ilə uzlaşdığını təsdiq etməlidirlər.
- Uzlaşmanın isbat olunması Boloniya prosesi çərçivəsində təhsil səviyyəsinə nəzarət edən səlahiyyətli nümayəndənin hesabatı şəkildə həyata keçirilməlidir.

- Uzlaşmanın isbat olunması prosesində beynəlxalq ekspertin iştirakı zəruridir.
- Uzlaşmanın isbat olunması və isbat edici dəlillər hər bir meyarla dair ayrılıqda göstərilməlidir.
- ENIC və NARIC Şəbəkəsi uyğunluğunu isbat etmiş hər bir bölgənin adını siyahıda yerləşdirməlidir.
- Uzlaşmanın isbat olunması prosesi Diploma Əlavədə qeyd olunmalı və yerli strukturun Avropa srukturu ilə əlaqəsi göstərilməlidir.

Mərhələ

Prosesin həyata keçirilməsi məqsədi ilə İrland Universitetlər Birliyinin, Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələrinə Nəzarət Şurası və Dublin Texniki İnstitutunun iştirakı ilə idarə olunan Səlahiyyətli orqan olan Nəzarət edici Qrup yaratmışdır. Boloniya Ali Təhsil keyfiyyətinə nəzarət Strukturunun işçi qrupunun sədri ilə yanaşı Robert Vaqner və Sjur Berqan bu qrupa qoşulmuşlar. Robert Vaqner Tənzimləyici Layihə üzrə Qroningen Unuversitetinin kordinatorudur. Sjur Bergan Avropa Şurasının Ali Təhsil və Tarix şöbələrinin rəhbəridir (Məktəb direktoru, Ali Məktəb Direktoru, - Təhsili, Mədəniyyət və İrsi Mədəniyyət, Gənclər və İdman). Hər ikisi Bergen Nazirliyinin Avropa Ali Təhsil Strukturuna dair hesabatın hazırlamasında iştirak edən qrupa mütəxəssis qismində daxil olmuşlar. İlk hesabət 2006-cı ilin yayında və payızında ali təhsil stukturunun nümayəndələrinin, tələbələrin, İrland Universitetlərinin nümayəndələri, Elmi tədqiqat müəssisələri, Ali Təhsildə Keyfiyyətə Nəzarət Şurası və Sosial Həmkarların (həmkarlar ittifaqı və iş birlikləri daxil olmaqla) iştirakı ilə tərəflərin müzakirəsinə çıxarılmışdı.

Yekun

Sənəddə aşağıdakılar qeyd olunmuşdur:

- İrland Ali təhsil şəhadətnaməsi-birinci mərhələ Boloniya ixtisaslaşmasında orta dərəcə kimi qəbul olunur. İrland Ali dərəcəsi Boloniya birinci mərhələsi çərçivəsində orta dərəcə hesab olunur.
- İrland Bakalavr dərəcəsi-Boloniya birinci mərhələsi ali təhsil şəhadətnaməsi ilə bərabər statusa malikdir. Lakin, İrland bakalavr dərəcəsi və yaxud buna bənzər şəhadətnamə ilə təltif olunmuş tələbə ikinci mərhələ proqramına keçid almır.
- Bakalav dərəcəsini fərqlənmə ilə bitirdikdə bu dərəcə Boloniya birinci mərhələnin bitirilməsi ilə bərabər status almış olunur.
- İrland Ali dərəcə diplomu-birinci mərhələnin bitirilməsinə dair şəhadətnamə ilə müqayisə olunur.
- İrland Magist dərəcəsi-Boloniya ikinci mərhələ ali təhsil şəhadətnaməsi ilə bərabər dərəcəlidir.
- İrland Aspirant diplomu-ixtisas baxımından Boloniya ikinci mərhələsinə bərabərdir.
- İrland doctorluq dərəcəsi Boloniya üçüncü mərhələnin tamamlanmasına bərabərdir.

Orta Bakalavr və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcələri arasındakı fərq Boloniya birinci təhsil mərhəsi ilə müqayisə zamanı aşkarlanır. Hər iki dərəcənin Boloniya birinci təhsil mərhələsi ilə uzlaşması ixtisas baxımından misal kimi göstərilmişdi. Bu iki şəhadətnamə İrland ali təhsil strukturunda müxtəlif mərhələlər üzrə bölünmüşdü. Orta Bakalavr Dərəcəsinin tamamlanması birbaşa olaraq Magistr Dərəcəsinə (ikinci mərhələyə) keçidin təminatçısı deyildir. Bundan əlavə İrland Səlahiyyətli orqan bu uzlaşmanın nəzərdən keçirilməsini həyata keçirməlidir. Məlumdur ki, proqramın nəzərdən keçirilməsi və bununla əlaqədar dəyişikliklərin aparılması ən azından 20 ölkənin öz strukturlarının Avropa

Təhsil Strukturu ilə eyniləşdirməsini həyata keçirdiyi zaman baş tutacaqdır.

MEYARLARIN TƏYİN OLUNMASI

Meyarların hər biri öz əksini aşağıdakı şəkildə tapmışdır:

1-ci meyar – Yerli strukturda ixtisasın təkmilləşdirilməsinə cavabdeh şəxs və ya şəxslər Ali təhsilə cavabdeh yerli orqan tərəfindən təyin olunur.

Yerli İxtisaslaşma orqanı qanunla nəzərdə tutulmuş və 1999-cu ilin 26 fevral tarixində (Təhsil və təlim aktına əsasən) yaradılmışdır. Bu qanun Elm və Təhsil naziri tərəfindən təklif olunmuşdur. Qanuna dair məlumat aşağıda göstərilən internet səhifəsində əldə oluna bilər :

[http://www.nqai.ie/Qualifications%20\(Education%20and%20Training\)%20Act,%201999 .pdf](http://www.nqai.ie/Qualifications%20(Education%20and%20Training)%20Act,%201999.pdf)

İxtisasa dair aktın 7-ci bölməsində ali təhsil strukturunun təşkil və inkişaf etdirilməsi, həmçinin ölkə daxilində standart ixtisaslaşma üzrə təltif olunacaq ali təhsil şəhadətnamələrin tanınması üçün səlahiyyətli orqan tərəfindən təsdiq edilməsi zəruridir. Aktın 8-ci bölməsində strukturun əsasını təşkil edəcək meyar və qaydaların təyin edilməsi zərurətindən bəhs olunur. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq Yerli Ali Təhsil Orqanı:

"Təhsilin bütün növləri üzrə həyata keçirilən təlim və təhsil proqramlarının qiymətləndirilməsi, ali təhsil şəhadətnamələrinə dair vahid yerli və beynəlxalq mahiyyətə malik struktur."

İrland ali təhsil strukturu üzv dövlətlərin nümayəndələrinin yardımı ilə inkişaf etdirilmiş və 2003-cü ilin oktyabr ayından etibarən tətbiq olunmağa başlamışdı. Bu on pillədən ibarət struktur və təhsilin ən asan mərhələlərindən ən yüksək mərhələlərinədək mövcud proqramları əhatə edir. Məktəbdə əldə

olunan bilik, təhsil və təlim proqramları, ali təhsil və sair təlimlər, bunların hamısı adı çəkilən strukturda öz əksini tapmışdır. İxtisas mərhələlərinin keyfiyyət səviyyəsinə ciddi nəzarət olunur. İrland ali təhsil strukturunda müxtəlif kateqoriyalı şəhadətnamələr mövcuddur. Bunlar arasında daha geniş yayılmış şəhadətnamələrə vardır. Bundan əlavə daha qısa mərhələli təlim proqramlarının tamamlanmasına dair şəhadətnamələr mövcuddur ki, bu növ şəhadətnamələr daha kiçik, xüsusi və əlavə şəhadətnamələr kimi struktura daxil edilmişdi. İrland strukturunda 16 geniş yayılmış şəhadətnamə növü mövcuddur.

Bu növ şəhadətnamələrdən 8-i aşağıda təqdim olunmuşdur:

- 6-cı səviyyə Ali təhsilə dair şəhadətnamə.
- 7-ci səviyyə Bakalavr dərəcəsi.
- 8-ci səviyyə Fərqlənmə Bakalavr dərəcəsi.
- 8-ci səviyyə Ali dərəcə diplomu.
- 9-cu səviyyə Magistr dərəcəsi.
- 9-cu səviyyə Aspirant dərəcəsi.
- 10-cu səviyyə Doktorluq dərəcəsi.
- 10-cu səviyyə Ali Doktorluq dərəcəsi.

Başlıca şəhadətnamələrdən hər birinin məqsəd, səviyyə, ixtisas və.s kimi meyarları mövcuddur. İrland təhsil strukturunda bu növ ali təhsil şəhadətnamələrin əmək bazarındakı statusu və təhsilin davam etdirilməsi yönündən bir-birindən fərqlənirlər. Müxtəlif növ əmək fəaliyyəti üçün spesifik ali təhsil şəhadətnamələrin mövcudluğu vacib faktordur. Boloniya deklorasiyasında qeyd olunduğu kimi birinci mərhələnin tamamlanmasına dair şəhadətnamə Avropa əmək bazarında müvafiq səviyyə hesab edilməlidir. Bununla əlaqədar olaraq aşağıda qeyd olunanlara xüsusi nəzarət olunur.

2-ci meyar– Yerli strukturla Avropa ixtisas səviyyəsinə nəzarət strukturu arasında aydın və şəffaf əlaqə mövcuddur.

Ali təhsilə dair Dublin meyarı Avropa Ali Təhsil və İxtisas Strukturunun bir hissəsi kimi İrland İxtisas Strukturu qismində inkişaf etdirilmiş və nəzarət olunur. İrland Səlahiyyətli Orqanının nümayəndəsi (Elm və Təhsil şöbələri, Ali Təhsil müəssisələrində Keyfiyyətə Nəzarət üzrə Səlahiyyətli orqan) Dublin Ali Təhsil Sisteminin İrland ali təhsil strukturu ilə uyğunluğunun təmin olunmasının təsdiq olunması məqsədi ilə işlər aparmışlar. Dublin İxtisas Strukturunda mövcud ilk iki meyar (Avropa Ali Təhsil Sisteminin birinci və ikinci mərhələləri) İrland ali təhsil strukturunun tətbiq olunmasından öncə də mövcud idi. Üçüncü Dublin meyarı (üçüncü mərhələ) İrland Strukturu yaradıldıqdan sonra inkişaf etdirilmişdi. Həmçinin məlumdur ki, 2005-ci ilin fevral ayında İşçi Qrupu Boloniya Strukturunun yaradılmasına dair hazırlanan hesabatda ixtisaslaşdırılmış mərhələnin (birinci mərhələ tərkibində) Avropa Ali Təhsil Strukturuna daxil edilməsinə dair təkliflər irəli sürülmüşdü. Bu təkliflər Dublin meyarlarından biri kimi İrland Strukturunun yaradılmasından sonra nəzərdən keçirilmişdi. 2005-ci il Bergen görüşü zamanı Nazirlər Avropa Ali Təhsil Strukturunun Yerli Strukturla uzlaşdırılması baxımından orta təhsil daxil olmaqla struktur daxilində 3 pilləli təhsil sisteminin tətbiq olması qərarı vermişlər. İrland ali təhsil strukturunun Boloniya Strukturu ilə uzlaşdırılmasının bariz nümunəsi kimi İrland Səlahiyyətli Orqanı Ali Təhsil daxilində ixtisaslaşdırılmış təhsil mərhələsinin (orta təhsilə dair Nazirlər tərəfindən təsdiq olunmuş sənədə əsasən) və onun mahiyyətinin Boloniya işçi qrupu tərəfindən təqdim olunmuş təkliflərinin nəzərdən keçirilməsi planlaşdırılır. Bu haqda məlumar 1 saylı əlavədə təqdim olunmuşdu. İrland ali təhsil strukturunda mövcud başlıca şəhadətnamələrlə Avropa Ali Təhsil Sisteminin tərkibindəki mərhələli ixtisaslaşma

arasında uzlaşma vardır. Lissabon Qurultayında strukturlar arasındakı müxtəlifliklər nəzərdən keçirilmişdir. Daha detallı şəkildə nəzərdən keçirildikdə:

- İrland Ali təhsil şəhadətnaməsi (İrland ali təhsil strukturunun 6-cı pilləsi) və Ali Təhsil çərçivəsində ixtisaslaşdırılmış mərhələ (birinci mərhələ tərkibində), Boloniya prosesi çərçivəsində Təhsilə dair Qarşılıqlı Təklif Qrupu tərəfindən təkmilləşdirilmişdi. İrland Ali təhsil şəhadətnaməsi birinci mərhələ çərçivəsində orta ixtisas səviyyəsi hesab olunur.
- Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Orta Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 7-ci pilləsi) İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil etmir, iki mərhələ arasında gözə çarpacaq fərqlər mövcuddur.
- Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturu daxilində 8-ci pilləsi) İrland Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Ali Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil edir və hətta birinci mərhələ ixtisaslarına dair tələblərdən daha çox tədris materialını əhatə edir.
- Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Ali Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturu daxilində 8-ci pilləsi) İrland Ali Dərəcəsinin / birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.
- İkinci mərhələ meyarlarının və Magistr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturu daxilində 9-cu pilləsi) İrland Magistr Dərəcəsinin / ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.

- İkinci mərhələ meyarlarının və Aspirant Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturu daxilində 9-cu pilləsi) İrland Aspirant Dərəcəsinin / ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.
- Üçüncü mərhələ meyarlarının və Doktorluq Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturu daxilində 10-cu pilləsi) İrland Doktorluq Dərəcəsinin / üçüncü mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Hər ikisi yeni bilik və bacarıqlar yaratmaq mahiyyəti daşıyır.

Yuxarıda təqdim olunan İrland ali təhsil strukturunun ixtisaslarının mərhələ meyarları ilə müqayisəsindən əlavə Boloniya Strukturunun İrland ali təhsil strukturu ilə uzlaşması mövcuddur. Bura İrland proqramları üzrə kredit sisteminin ali təhsil şəhadətnamələri ilə əlaqəsi daxildir. Buna dair detallı məlumat 2 sayılı əlavədə təqdim olunmuşdu.

Səciyyəvi inkişaf mərhələlərinə dair mündəricat aşağıda təqdim edilmişdir:

- Ali təhsil şəhadətnaməsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən məktəb şagirdləri və ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulur.
- Orta Bakalavr Dərəcəsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən məktəb şagirdləri və ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulur. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi proqramına 1 tədris ili əlavə olunmaqla ali təhsil şəhadətnaməsi almaq imkanı vardır.
- Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən məktəbi fərqlənmə ilə bitirən şagirdləri və müəyyən ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulur. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi proqramına 1 tədris ili əlavə olunmaqla Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinə almaq imkanı vardır.

- Ali təhsil şəhadətnaməsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr və bəzən Orta Bakalavr Dərəcəsi alan fərdlər üçün nəzərdə tutulur. Lakin bu da məlumdur ki, Ali təhsil şəhadətnaməsi öncəki ixtisasdan fərqli sahə üzrə verilir.
- Magistr Dərəcəsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulur. Bəzi hallarda bu növ proqramlar Orta Bakalavr Dərəcəsi və ya ona bərabər ixtisaslar üzrə qazanılan iş təcrübəsi aid edilir. Lakin bu da məlumdur ki, bəzən bu proqramlar artıq ixtisas üzrə iş təcrübəyə malik fərdlər tərəfindən öyrənilir.
- Magistr Dərəcəsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi çərçivəsində birinci və ya ikinci pillələri fərqlənmə ilə tamamlayan tələbələr üçün nəzərdə tutulur.
- Ali Dərəcənin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi, həmçinin Orta Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulur.
- Doktorluq Dərəcəsinin alınması üçün aparılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulur.

Ümumilikdə Fərqlənmə Dərəcəsinin alınması üçün nəzərdə tutulmuş proqram Magistr Dərəcəsi çərçivəsində elmi araşdırma proqramları və 1 il Magistr Dərəcəsi aldıqdan sonra Doktorluq Dərəcəsinə keçid həyata keçirildikdən sonrakı mərhələ nəzərdə tutulur. Bütünlükdə proqramın tamamlanması 3 il davam edir. Magistr Dərəcəsi olan fərdlər üçün Doktorluq Dərəcəsi almaq imkanı mövcuddur.

Yekun olaraq:

- İrland Ali təhsil şəhadətnaməsi Boloniya birinci mərhələ çərçivəsində orta dərəcə hesab olunur.
- İrland Bakalavr dərəcəsi Boloniya birinci mərhələsi ali təhsil şəhadətnaməsi ilə bərabər statusa malikdir. Lakin İrland bakalavr dərəcəsi və yaxud buna bənzər şəhadətnamə ilə təltif olunmuş tələbə ikinci mərhələ proqramına keçid almır.
- Lakin bakalav dərəcəsini fərqlənmə ilə bitirildikdə bu dərəcəni Boloniya birinci mərhələnin bitirilməsi ilə bərabər status almış olunur.
- İrland Ali dərəcə diplomu birinci mərhələnin bitirilməsinə dair şəhadətnamə ilə müqayisə olunur.
- İrland Magist dərəcəsi Boloniya ikinci mərhələ ali təhsil şəhadətnaməsi ilə bərabər dərəcədir.
- İrland Aspirant diplomu ixtisas baxımından Boloniya ikinci mərhələsinə bərabərdir.
- İrland Doctorluq dərəcəsi Boloniya üçüncü mərhələnin tamamlanmasına bərabərdir.

3-cü meyar – Yerli struktur və ixtisaslar ECTS və yaxud ECTS kreditləri ilə əlaqəlidir.

İrland ali təhsil strukturu ixtisaslarla birbaşa əlaqəsi mövcuddur– bu haqda məlumat 1 sayılı meyar sənədində öz əksini tapmışdır:

- bilik: növü və tədris həcmi
- bilik və bacarıq: ixtisas üzrə xüsusi bilik və bacarıqların nümayiş olunması
- qabiliyyətlər: məzmunu, tədris olunan ixtisas

Başlıca ali təhsil şəhadətnamələrinin hər biri 4 sayılı əlavədə (<http://www.nqai.ie/determinations.pdf>) göstərilən internet

səhifəsində öz əksini tapmışdı. İrland Ali təhsil şəhadətnamələri təltif edən səlahiyyətli nümayəndələr şəhadətnamələrə dair mövcud meyarlardan istifadə etmək qərarını almışlar. Təhsil və təlimlərin inkişaf etdirilməsi üzrə yaradılmış səlahiyyətli orqan texniki məsləhətlər qrupu ilə birgə kreditə dair problemlərin araşdırılması üzrə proqram üzrəində çalışırlar. Nəticə etibarlı ilə ikili təhsil proqramı (1-ci gələcək təhsil və təlim tədrisi, digəri ali təhsil və təlim proqramları üçün) nəzərdə tutulur. Bu növ təhsil “prinsip və idarəetmə qaydaları”na dair vəsait səlahiyyətli orqan tərəfindən hazırlanmışdı. Vəsaitdə 6-9 səviyyələrdə müəyyən edilmiş ECTS kredit həcmi göstərilmişdi. İrland ali təhsil sistemində mövcud kredit sistemi aşağıdakı kimidir:

6-cı ali təhsil pilləsi - Ali Şəhadətnamə = 120 kredit balı tələb olunur

7-ci ali təhsil pilləsi - Orta Bakalavr Dərəcəsi = 180 kredit balı tələb olunur

8-ci ali təhsil pilləsi - Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi = 180-240 kredit balı tələb olunur

8-ci ali təhsil pilləsi -Ali Diplom = 60 kredit balı tələb olunur

9-cu ali təhsil pilləsi - Magistr Dərəcəsi = 60-120 kredit balı tələb olunur

9-cu ali təhsil pilləsi - Aspirant Dərəcəsi= 60 kredit balı tələb olunur

İrland Doktorluq və Magistr Dərəcələrinə dair adi hallarda kredit həcmi müəyyənləşdirilmir. Lakin, Magistr Dərəcələrinin alınması üçün normada 2 il sərf olunur ki, tədris ilinə ayrılmış kredit vahidlərini hesablanaraq kredit həcmi müəyyən etmək mümkündür. Doktorluq dərəcələrinə dair kreditlərin ayrılması prosedurları tamamlanmaq üzrədir. İrlandiyada mövcud bütün ali təhsil ali təhsil şəhadətnamələri təltif edən nümayəndələr bu prin-

siplərə əsaslanaraq çalışırlar. Prinsip və idarəetmə qaydalarına dair məlumat:

<http://www.nqai.ie/en/Publications/File1,843,en.doc>. göstərilən internet səhifəsində əldə oluna bilər.

4-cü meyar – Yerli struktur ixtisasları prosedurları şəffafdır.

8-ci bölmə səlahiyyətli orqanın idarəetmə məsələlərinə dair tələbləri “Strukturun əsaslarını təşkil edən qayda və meyarların yaradılması prinsiplərin”indən bəhs edir. İlk məlumat :

<http://www.nqai.ie/polandcrit.pdf> göstərilən internet səhifəsində əldə oluna bilər.

6-cı bölmədə struktur daxilində mövcud şəhadətnamə haqda məlumat verilir:

- “Səviyyə meyarları və şəhadətnamə növlərinin təyin olunması səlahiyyətli orqanın vəzifələrinə daxildir. Standartlara dair əsaslar Gələcək Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri Təltif edən Şura, Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura və Dublin Texniki İnstitutu tərəfindən təyin olunacaqdır.
- Məktəb və universitet ali təhsil şəhadətnamələri ilə əlaqədar işlərin aparılmasında əsas məqsəd təhsil pillələrinin müəyyənləşdirilməsi təşkil edir.”

Meyar və qaydalara dair məlumat:

<http://www.nqai.ie/en/FrameworkDevelopment/File1,1683,en.doc> internet səhifəsində əldə oluna bilər.

- İrland ali təhsil şəhadətnamələrinin verilməsi qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş əsaslarla həyata keçirilir (şəhadətnamə növü struktura daxil edilmədikdə və ya geri çağırılı bilmədiyi hallarda).

- İxtisas ali təhsil şəhadətnamələrinin qanunla nəzərdə tutulmuş əsaslarla verilmədikdə tələbələrin rəsmi sürətdə təhsil aldıkları ixtisaslar göstərilir.
- Təhsil İrlandiyadan kənarı aparıldıqda belə İrland Təhsil Strukturu tərəfinə tanılır (vacib və yüksək ixtisaslar üzrə olduđu halda). Buna dair qanun 2006-cı ilin iyul ayında İrland yerli struktur meyyarlarına dair qaydalar toplusu tərkibində qəbul olunmuşdur. Göstərilən meyarlara əsasən bu növ şəhadətnamələrin ölkə daxilində alınması səlahiyyəti mövcuddur. İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı və Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura ali təhsil şəhadətnamələrinin bu qanun çərçivəsində bərabərləşdirilməsi məsələsini nəzərdən keçirmişdir.

Qiymətləndirmə Komissiyası və Təlim Ali təhsil və Təlim şəhadətnamələri üzrə Şura tərəfindən bir sıra ixtisas təhsil müəssisələrinə (Dublin Texniki İnstitutundan başqa, çünki bu müəssisə artıq şəhadətnamə təltif edən təsdiq edilmiş səlahiyyətli orqandır) təhsilin və ya təlimin bitirilməsinə dair şəhadətnamə təqdim etmək səlahiyyəti verilmişdi. Hazırda demək olar ki, bütün ixtisas təhsil müəssisələrinə müəyyən növ təhsilin və ya təlimin bitirilməsinə dair şəhadətnamə təqdim etmək səlahiyyəti verilmişdi. Bununla əlaqədar İrland ali təhsil üzrə səlahiyyətli orqan təltif etdikləri şəhadətnamələrdə müəyyən olunmuş meyarlardan istifadə edirlər və bu səbəbdən meyarların müəyyən olunmasında maraqlı tərəf kimi çıxış edirlər. Buna dair ətraflı məlumat 5 saylı meyyarda təqdim olunmuşdu. Bu da məlumdur ki, struktur tərəfindən təltif olunan bir sıra şəhadətnamə növlərinin verilməsi dayandırılmışdır. Ali təhsil şəhadətnamələrin “keçmiş və müasir” növlərə bölünməsi bu halda labüd faktdır. İrlandiyada hazırda keçmiş şəhadətnamə növləri sahiblərinin sayı çoxdur. Lakin bu o demək deyil ki, yeni şəhadətnamə növlərinin tədbiq olunması əvvəlki ali təhsil şəhadətnamələrinin qüvvədən düşməsi anlamına gəlir.

Əvvəlki ali təhsil şəhadətnamələri Boloniya ali təhsil strukturu daxilində mövcud şəhadətnamələrlə müqayisə oluna bilər, lakin bu məsələ hələ sistemə olaraq yoxlamadan keçirilməmişdir. Bu şəhadətnamə növləri müxtəlif prinsiplərə əsaslanır. Məsələn üçün, onlar müəyyən ixtisasın tamamlanmasının göstəricisi olduğu halda meyar baxımından aydınlaşdırılmamışlar.

5-ci meyar –Ali təhsil səviyyəsinə nəzarət edən yerli orqan yerli ixtisas strukturuna daxildir və Boloniya Prosesi daxilində Berlin və digər Kommunikeden ibarətdir.

Burada üç müstəqil, lakin, bir-biri ilə müəyyən mənada əlaqəli İrlandiyada ali təhsilə nəzarət mövcuddur:

- Universitetlər və əlaqədar kolleclər
- Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura və əlaqəli müstəqil sektor və texniki institutlar.
- Dublin Texniki İnstitutu.

2004-cü ildə İrland tərəfdaşları tərəfindən İrland Ali Təhsil Keyfiyyət Şəbəkəsi yaradılmışdır. Şəbəkənin məqsədləri aşağıdakılardır:

- İrland Ali Təhsil və Təlim sistemində keyfiyyətə nəzarət məsələlərinin müzakirəsi məqsədi ilə forum təşkil etmək.
- İrland Ali Təhsil və Təlim sektorunda mövcud qayda və meyarları müzakirəsi məqsədi ilə forum təşkil etmək.
- İrland Ali Təhsil və Təlim sektorunda mövcud ortaq qayda və meyarların müəyyənləşdirilməsi.

Həmkarlar sırasına İrland Ali Təhsil və Təlim sektoru ilə əlaqəsi olan tələbələr, iştirakçılar və qanunların yaradılmasında iştirak edən mütəxəssislər daxildir.

- İrlandiya Tələbə Cəmiyyəti
- İrland Universitetlərinin İxtisas Şurası
- Teniki İnstitutların Direktorlar Şurası
- İrland Unsiversitetlər Cəmiyyəti
- Dublin Texniki İnstitutu
- Ali Təhsil Kollecləri Cəmiyyəti
- Ali Təhsil Orqanı
- Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura
- İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı
- Elm və Təhsil Şöbəsi

Şəbəkənin fəaliyyəti İrland ali təhsil strukturunun təkmilləşdirilməsindən ibarət olmuşdur ki, burada da bütün üzv dövlətlərinin nümayəndələrinin iştirakı öz yerin tapmışdır. Bundan əlavə işçi qrupu tərəfindən 2005-ci ilin may ayında İrland Ali təhsil strukturu daxilində müxtəlif tədris müəssisələri daxilində keyfiyyətə nəzarət prosedurları və meyarların hüquqi əsasının müəyyənləşdirilməsi həyata keçirilmişdir. təkmilləşdirilmişdi. Bu zaman İşçi qrupu tərəfindən bir sıra qaydalar toplusu tərtib edilmişdir ki, bu qaydalar toplusu İrland Ali təhsil strukturu daxilində keyfiyyətə nəzarət prosedurları və meyarların hüquqi əsasının müəyyənləşdirilməsi xarakteri daşıyır. Həmçinin Avropa Ali Təhsil Sistemi çərçivəsində Keyfiyyətə Nəzarət Birliyi tərəfindən tərtib edilmiş Berlin kommunique prinsiplərinə əsaslanan sənəd toplusu və “Avropa Ali Təhsil Strukturu daxilində keyfiyyətə nəzarət standartları və qaydaları”na əsaslandığının göstəricisidir. 2005-ci ilin may ayında Bergen Nazirlər toplantısında Boloniya İşçi Qrupu tərəfindən təkmilləşdirilmişdi. Yerli İxtisas Strukturu

çərçivəsində şəhadətnamə növləri İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı Hər iki Ali Təhsil İxtisas Strukturu ümumi ixtisaslar baxımından eynilik təşkil edir.

Şəbəkənin işi İrland təhsil strukturunun inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. İş prinsiplərinə dair məlumat:

<http://www.iheqn.ie/fileupload/publications/File808en.doc> internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

Universitetlər strukturların müqayisəsinə dair iş davam etdirilir. 2005-ci ilin dekabr ayında İxtisasa Nəzarət üzrə səlahiyyətli orqan və İrland Universitetləri Reyistri Yerli İxtisaslaşma Strukturu polislərinin müqayisəsi haqda razılığa gəlmişlər. Razılıq çərçivəsində mərhələlər və qaydalar hazırlanır. İnkişaf mərhələləri 2006 / 07-ci akademik tədris illər ərzində tamalanacaqdır.

Bu haqda daha ətraflı məlumat:

<http://www.nqai.ie/en/Publications/File.1183.en.doc> internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

İrland Universitetlərinin Keyfiyyətə Nəzarət Heyyəti İrland Universitetləri üzrə səlahiyyətli orqanın qərarı və universitetlər arasında əməkdaşlıq səviyyəsi çərçivəsində qaydaların müəyyənləşdirilməsi məqsədi ilə yaradılmışdı.

- İrland Universitetlərinin tələblərinə uyğun olaraq yerli və beynəlxalq səviyyəyə çatdırılması.
- Prosedurların istifadə olunması və onların nəticələrinin nəzərdən keçirilməsi.

Bu haqda daha dolğun məlumat www.iuqb.ie internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura İrland ali təhsil strukturu ilə birgə qayda və meyarları, şəhadətnamələr və.s bu kimi məsələlərə cavabdeh Keyfiyyətə Nəzarət üzrə Səla-

hiyyətli orqan təyin etmişlər. 2005-ci ilin dekabr ayında Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura fəaliyyətini və Avropa Ali Təhsil Sistemində Keyfiyyətə Nəzarət üzrə Standartlar və Qaydalarla müqayisə nəticələrini nəzərdən keçirmişdir. Bu haqda daha dolğun məlumat aşağıda göstərilən internet səhifəsindən əldə oluna bilər:

<http://www.hetac.ie/publications.cfm?SID=32>. Sənəd 2006-cı ilin iyul ayında tamamlanmışdı.

Dublin Texniki İnstitutu İrland ali təhsil strukturunu ixtisasa nəzarət proseduru daxilində cəmləşdirmişdi. 2005-ci ilin mart ayında Avropa Universitetləri Birliyi prosedurların effektivliyini nəzərdən keçirmişdi. Prosedurların nəzərdən keçirilməsi 2006-cı ilin iyun ayında başa çatmışdı. Bu haqda məlumat aşağıda göstərilən internet səhifəsindən əldə oluna bilər: <http://www.nqai.ie/en/PoliciesandProcedures/>.

6-cı meyar – Yerli struktur və Avropa strukturu ilə uzlaşma bütün Diplom növlərinə aid edilir.

İrland ali təhsil strukturu artıq İrland Diplom Əlavələri ilə əlaqəlidir. Bundan əlavə Boloniya ali təhsil mərhələləri ilə uzlaşma Avropa Strukturunun təkmilləşdirilməsindən öncə mövcud idi. Sənədə dair məlumat aşağıda göstərilən internet səhifəsindən əldə oluna bilər:

<http://www.europass.ie/europass/WhatisEuropass/DiplomaSupplement/File,1175,en.pdf>.

İrland ali təhsil strukturunun Boloniya strukturu ilə uzlaşması təsdiq olunduqdan sonra İrland Səlahiyyətli orqanı hazırlanmış sənədi nəzərdən keçirəcək.

7-ci meyar – Yerli struktur orqanlarının vəzifələri aydın şəkildə göstərilmiş və dərc edilmişdir.

Qeyd olunan məlumat aşağıda göstərilmişdir. Bura İrland səlahiyyətli orqanı tərəfindən meyyar və qaydalar təyin olunmasına və ali təhsil üzrə şəhadətnamə təltif edən müstəqil səlahiyyətli orqanın vəzifələri daxildir. İrland yerli Ali təhsil keyfiyyətə nəzarət strukturunda təkmilləşdirilmə işlərinin aparılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da Keyfiyyətə Nəzarət üzrə Səlahiyyətli orqanın vəzifələrinə daxildir. Strukturda hər hansı dəyişiklik baş verdiyi halda cari sənəd yeniləşdiriləcəkdir.

QAYDALARIN TƏYİN OLUNMASI

Qaydalardan hər biri öz əksini aşağıdakı sənəddə tapmışdır.

1 sayılı prosedur – Səlahiyyətli orqan nümayəndələri yerli strukturun Avropa strukturu ilə uzlaşmasını təsdiq etməlidir.

Strukturlar arasındakı uzlaşma Səlahiyyətli orqanı tərəfindən həyata keçirilməlidir. İrland Səlahiyyətli orqan İrland Unsiversitetlər Cəmiyyəti, Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura və Dublin Texniki İnstitutu iştirakı ilə nəzarət edici qrup yaratmışdır. İşçi qrupun apardığı işlərdən əlavə Tənzimləyici Layihə üzrə Qroningen Unuversitetinin kordinatoru vəzivəsində çalışan Robert Vagenaar və Avropa Şurasının Ali Təhsil və Tarix şöbələrinin rəhbəri (Məktəb direktoru, Ali Məktəb Direktoru, - Təhsili, Mədəniyyət və İrsi Mədəniyyət, Gənclər və İdman) Sjur Berganla müzakirələr aparılaraq bu istiqamətdə məsləhətlər alınmışdı.

Uzlaşmaya dair ilkin hesabat geniş sayda işçi qrup üzvləri, ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələr, Ali təhsil və Elmi araşdırma müəssisələrinin tələbələri, ali Təhsil üzrə səlahiyyətli orqan, İrland Universitetlərinin Keyfiyyətə Nəzarət Heyyati və sosial həmkarlar (müxtəlif şirkət və birliklərin nümayəndələri daxil olmaqla) tərəfindən 2006-cı ilin yay və payız aylarında müzakirəyə çıxarılmışdı. Yekun hesabat nəzarət edici qrup tərəfindən hazırlanmış və İrland Unsiversitetlər Cəmiyyəti, Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura, Dublin Texniki İnstitutu, Ali Təhsil Orqanı və İrland Universitetlərinin İdarə Heyyati tərəfindən təsdiq edilmişdi.

2 sayılı prosedura – Təsdiq olunma prosesi yerli səlahiyyətli orqan tərəfindən Boloniya prosesi çərçivəsində həyata keçirilməlidir.

Təsdiqə dair hesabat İrland Universitetlər Cəmiyyəti, Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şura, Dublin Texniki İnstitutu, Ali Təhsil Orqanı və İrland Universitetlərinin İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq edilmişdi. Adları sadalanan bu 4 ali təhsil üzrə keyfiyyət nəzarət orqanı İrland ali təhsil sektoru və Boloniya prosesi ilə əlaqəli strukturlardır.

3 sayılı prosedura – Təsdiq prosesində beynəlxalq mütəxəssislərin iştirakının zəruriliyi.

1 sayılı prosedura dair nəzarət edici qrupun üzvləri olan Robert Vagenar və Sjur Berganın qeydlərini nəzərdən keçirin. Robert Vagenar, Tənzimləyici Layihə üzrə Qroningen Unuversitetinin kordinatoru və Sjur Bergan Avropa Şurasının Ali Təhsil və Tarix şöbələrinin rəhbəri vəzifəsində çalışır, hər ikisi Nəzarət edici qrup üzvləridirlər və strukturlar arasında uzlaşmanın təsdiqlənməsində iştirak edirlər.

4 sayılı prosedura – Təsdiqlənmə zamanı istifadə olunan materiallar meyyarlar üzrə paylaşdırılmalı və nəşr edilməlidir.

Proses tamamlanmasından sonra məlumatlar internet səhifədə yerləşdiriləcək.

5 sayılı prosedura – ENIC və NARIC şəbəkələrində uzlaşmanın təsdiq olunduğu bölgələrin siyahısı dərc edilməlidir.

İrland Səlahiyyətli orqanı olan ENIC / NARIC və bu sənəd səlahiyyətli orqanın internet səhifəsində dərc olunacaq. Səlahiyyətli orqan prosesin tamamlanması haqda məlumat verəcək.

6 sayılı prosedür – Uzlaşma prosesi tamamlandıqdan sonra təltif olunan Diplom sənədlərində yerli strukturla Avropa strukturları ilə əlaqəsi göstərilməlidir.

İrland səlahiyyətli orqanı İrland ali təhsil strukturunun Boloniya Strukturu ilə uzlaşmasının təsdiqləndikdən sonra cari Diplom Sənədlərinin nəzərdən keçirməyi nəzərdə tutur.

Yekun

Hesabata aşağıdakılar daxildir:

- İrland Ali təhsil şəhadətnaməsi Boloniya strukturu daxilində orta ixtisas səviyyəsi hesab edilir.
- İrland Orta Bakalavr Dərəcəsi Boloniya strukturu daxilində birinci təhsil səviyyəsi ilə müqaisə edilə bilər. Lakin, İrland Orta Bakalavr Dərəcəsi və ya ona ekvalent şəhadətnamələr birbaşa ikinci mərhələyə keçid təmin etmir.
- İrland Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi Boloniya birinci mərhələsinə bərabər səviyyə hesab olunur.
- İrland Ali Təhsil Diplomu birinci mərhələ eynilik təşkil edir.
- İrland Magist Dərəcəsi Boloniya ikinci mərhələsinə bərabər səviyyə hesab olunur.
- İrland Aspirant Dərəcəsi Boloniya ikinci mərhələsində orta ixtisas səviyyəsi hesab edilir.
- İrland Doktorluq Dərəcəsi Boloniya üçüncü mərhələsinə bərabər səviyyə hesab olunur.

Orta Bakalavr və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcələri arasında uyğunsuzluq Boloniya birinci təhsil mərhəsi ilə müqayisə zamanı aşkarlanır. Hər iki dərəcənin Boloniya birinci təhsil mərhələsi ilə

uzlaşması ixtisas baxımından misal kimi göstərilmişdi. Bu iki şəhadətnamə İrland ali təhsil strukturunda müxtəlif mərhələlər üzrə bölünmüşdü. Orta Bakalavr Dərəcəsinin tamamlanması bir-başaya olaraq Magistr Dərəcəsinə (ikinci mərhələyə) keçidin təminatçısı deyildi. Bundan əlavə İrland Səlahiyyətli orqan bu uzlaşmanın nəzərdən keçirilməsini həyata keçirməlidir. Məlumdur ki, proqramın nəzərdən keçirilməsi və bunula əlaqədar dəyişikliklərin aparılması ən azından 20 ölkənin öz strukturlarının Avropa Təhsil Strukturu ilə eyniləşdirməsini həyata keçirdiyi zaman baş tutacaqdır.

Cari sənədin yaradılması zamanı aşağıdakı ədəbiyyata müraciət olunmuşdur:

İxtisas strukturu üzrə Boloniya işçi qrup, *Avropada ali təhsil səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi strukturu* (Fevral, 2005-ci il): http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00Main_doc/050218_QF_EHEA.pdf internet səhifəsindən əldə oluna bilər .

Diplom sənədləri: Yerli İrland nüsxəsi, internet səhifəsindən əldə oluna bilər. Internet ünvan: <http://www.europass.ie/europass/WhatisEuropass/DiplomaSupplement/File,1175,en.pdf>

İxtisaslaşma (Ali Təhsil və Təlim) Aktı 1999 [İrland]: internet səhifəsindən əldə oluna bilər. Internet ünvan -[http://www.nqai.ie/Qualifications%20\(Education%20and%20Training\)%20Act,%201999.pdf](http://www.nqai.ie/Qualifications%20(Education%20and%20Training)%20Act,%201999.pdf)

İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Oranı, *Yerli Ali Təhsil Strukturu daxilində İxtisasların müəyyənləşdirilməsi* (oktyabr, 2003-cü il): internet səhifəsindən əldə oluna bilər <http://www.nqai.ie/determinations.pdf>.

İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Oranı, *Yerli Təhsil Strukturu daxilində Qayda və Meyarların müəyyənləşdirilməsi* (oktyabr, 2003-cü il): internet səhifəsindən əldə oluna bilər <http://www.nqai.ie/polandcrit.pdf>

İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı, *Yerli Təhsil Strukturu daxilində Qayda və Meyarların müəyyənləşdirilməsi və ya İxtisasa dair Ali təhsil şəhadətnamələrinin müəyyənləşdirilməsinə dair Səlahiyyətli orqan* (iyul, 2006-cı il): internet səhifəsindən əldə oluna bilər: <http://www.nqai.ie/en/FrameworkDevelopment/File1,1683,en.doc>

İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı, *İrland Ali Təhsil və Təlim strukturunda kredit sistemində dair prinsiplər və idarəetmə qaydaları* (ilk nəşr 2004-cü ilin noyabr ayında səlahiyyətli orqanın internet səhifəsində təqdim olunmuşdu; 2006-cı ilin iyul ayında dərc olunmuşdu): internet səhifəsindən əldə oluna bilər: <http://www.nqai.ie/en/Publications/File1,843,en.doc>

İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı, *Universitet Strukturlarının Təkmilləşdirilməsinə dair müzakirə sənədi* (yanvar, 2006-cı il): internet səhifəsindən əldə oluna bilər: <http://www.nqai.ie/en/Publications/File,1183,en.doc>

İrland Ali Təhsil Keyfiyyət Nəzarət Şəbəkəsi /*İrland Ali Təhsil və Təlim Sisteminin Təkmilləşdirilməsi*:

I. Ümumi prinsiplər; II. Ali Təhsil və Təlim Sisteminin Təkmilləşdirilməsi prinsipləri: internet səhifəsindən əldə oluna bilər <http://www.iheqn.ie/fileupload/publications/File808en.doc>

Sənəd Ali Təhsil və Təlim Ali təhsil şəhadətnamələri üzrə Şurası tərəfindən nəzərdən keçirilmişdir.

<http://www.hetac.ie/publications.cfm?SID=32> internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

Sənəd Dublin Texniki İnstitutu tərəfindən nəzərdən keçirilmişdi. Daha ətraflı məlumat

<http://www.nqai.ie/en/PoliciesandProcedures/> internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

İrland Universitetlərinin Keyfiyyətə Nəzarət Heyyətində dair məlumat www.iuqb.ie internet səhifəsindən əldə oluna bilər.

ƏLAVƏ 1

DUBLIN İXTİSAS MEYARLARININ İRLAND YERLİ İXTİSAS STRUKTURU İLƏ MÜQAYİSƏSİ

İki quruluşun yaranmasına dair təsnifat

Ali Təhsilə dair Dublin sənədi 2002-2004-cü illər arasında Dublin görüşü zamanı Qarşılıqlı Təklif Qrupu tərəfindən təkmilləşdirilmişdi. İrland ali təhsil strukturu (daha sonar sənəddə İrland meyarları şəklində qeyd olunacaq) üzv dövlətlərin nümayəndələrinin yardımı ilə inkişaf etdirilmiş və 2003-cü ilin oktyabr ayından etibarən tətbiq olunmağa başlamışdı. Bu meyarlar ilkin olaraq İrland ali təhsil strukturunda mövcud təhsil səviyyələrinin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar yaradılmışdı. Daha sonrakı mərhələlərdə 2005-ci ilin may ayında Bergen Nazirlər toplantısında Boloniya İşçi Qrupu tərəfindən təkmilləşdirilmişdi. Hər iki meyar ali təhsil müəssisələrində tədris olunan ixtisaslar üzrə ümumi məlumat toplusudur. Yerli İxtisas Strukturu çərçivəsində şəhadətnamə növləri İrlandiya Yerli İxtisaslaşma Orqanı Hər iki Ali Təhsil İxtisas Strukturu ümumi ixtisaslar baxımından eynilik təşkil edir.

Hər iki struktur geniş sayda ixtisası (ixtisas sahəsindən asılı olmayaraq) əhatə edir.

Hər iki struktur daxilində oxşar elementlər mövcuddur.

Hər iki struktur müxtəlif strukturların (Dublin sənədi buna misal kimi göstərilə bilər) və ya (İrland) fərqləndirici cəhətlərin mərhələlər arasındakı uyğunsuzluqda olduğunu hesab edir.

Hər iki struktur müvəqqəti (və ya həqiqətən maksimal) nəticələrə aid olunmur. Nəticə müddətlərində öz əksini tapmış və tədris planları, ixtisas metod və müddətlərinə istinad etmir. Dublin stukturu və yerli şəhadətnamə növləri arasında müəyyən uzlaşma olduğu halda belə ixtisasların qavranma metodları və məqsədləri arasında müxtəflilər mövcuddur. Dublin meyarları ixtisaslar arasında müqay-

isələrin aparılması məqsədi daşıyır ki, bu müqayisələr Boloniya prosesi iştirakçısı olan ölkələri ali təhsil mərhələlərinin sonunda təqdim olunmuşdu. İrland meyarları ali təhsil strukturu çərçivəsində ixtisaslarının bir hissəsidir. Yuxarıda qeyd olunan meyarlar EHEA daxilində mövcud ixtisas meyarlarından daha genişdi izahı verilmişdi. Dublin meyarları Boloniya prosesi çərçivəsində müqayisə olunan iki əsas mərhələ ixtisaslarının asanlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Qarşılıqlı Təklif Qrupunun işi Bakalavr və Magistr dərəcələri arasında oxşarlığı müəyyən etməkdən ibarətdir. Nəticədə doktorluq dərəcəsi və ixtisaslaşdırılmış ixtisas dərəcələrinin (mərhələlərə dair meyarların genişləndirilməsi) meyarlara daxil edilməsi həyata keçirildi. Mərhələlər arasında belə müqayisə metodları, strukturların təkmilləşdirilməsi və qəbul edilməsinə öz təsirini göstərmiş olur. Bu həmçinin ümumi göstəricilər kimi nəzərdən keçirilə bilər. KNA tərəfindən Britaniya Ali Təhsil Strukturu üçün təkmilləşdirilmişdi. Bu məsələlər britaniya "ali təhsil diplomunu sahibləri"yə dair on illik toplantının gündəliyinə daxil edilmişdi. Ali təhsil diplomlu ixtisasların meyarlarının təyin edilməsi məqsədi daşıyır. Geniş iş proqramı və məsləhətlərin formalaşdırılması FHEQ-ya əsaslanır. İxtisas [müəyyən ixtisaslar üzrə] sahiblərinin bilik və bacarıqların nümayiş olunması...və müəyyən [ixtisas mübadiləsi və vəzifələrin həyata keçirilməsi]...əmək fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi və ixtisas mübadiləsi üçün tələb olunan ... [müəyyən qabiliyyət və qərarların qəbul edilməsi bacarığı]”. Bu elementlərin fərqi Dublin meyarlarında öz əksini tapmışdır. Dublin meyarlarında diplomlu mütəxəssislərin (müxtəlif mükafatlandırma səviyyələri üzrə) ümumi cəhətlərinin müəyyənləşdirilməsi öz əksini daha geniş şəkildə tapa bilər. İrland meyarları struktur daxilində təhsilə dair daha çox deduktiv şəkildə təyin olunmuşdu. Qanunvericiliklə təyin edilmiş “bilik, bacarıq və ya qabiliyyətlər” meyarlardan istifadə olunmuşdu. Analiz nəticəsində intellektual ənənələr, geniş qədim və müasir qavrama üsulları ortaya çıxmışdı. Praktiki olaraq bu nəticələr yerli strukturların əsas elementlərinə və mərhələlərin ardıcılığının əsasını təşkil

edərək geniş surətdə həmkar ölkələr üçün qəbul olunur. Yerli strukturun təkmilləşdirilməsi üzrə işçi qrupu tərəfindən müxtəlif yönlü ilkin araşdırmadan sonra mərhələlər arasında fərq və mərhələ meyarlarının təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmişdi. Mərhələ meyarlarının təkmilləşdirilməsindən sonra alt standartları inkişaf etdirilməsi həyata keçirilmişdi.

Alt səviyyələrin dolğun şəkildə izahının verilməsi məqsədi ilə səviyyə meyarları müəyyən edilmişdi. Bundan əlavə qeyd etmək lazımdır ki, səviyyə meyarları bütünlüklə alt səviyyələrini əhatə edir. Strukturalar arasında başlıca fərq metodlaşma daxilində müqayisə aparılarkən ortaya çıxır. Struktur elementlərinin detallı müqayisə zamanı bu faktları nəzərdə saxlanması vacibdi. İrland ali təhsil strukturunun və ikinci dərəcəli standartların ümumilikdə nəzərdən keçirilməsi zamanı fərdi elementlərin tam araşdırılması vacibdir. Boloniya Prosesinin qaydaları çərçivəsində və Yerli İxtisasa Nəzarət Strukturunun tələbləri daxilində meyarların təkmilləşdirilməsi kifayət qədər qısa zaman çərçivəsində həyata keçirilmişdi. İrland meyarları "Ali təhsil strukturun gələcəkdə təkmilləşdirilməsi, əlavələr və ya ixtisarların aparılması" baxımından təkmilləşdirilmişdi. Qarşılıqlı Təklif Qrupu Dublin meyarlarına dair fikir bildirməkdə daha qərərsiz mövqe tutmuşlar. Bunu da nəzərdən qaçıрмаq olmaz ki, hər iki strukturun zəif və güclü tərəfləri nəzərdən keçirildiyi zaman onların bir müddət ərzində maneəsiz iş prosesinin mümkünlüyü nəzərə alınmadır.

Hər iki strukturda mövcud meyarlara dair standartlar

Dublin sənədi beş standartdan ibarətdir. İşçi qrupu bilik və qavrama, qiymətləndirmə, ünsiyyət qabiliyyətlərini nəzərdən keçirmişdir. Hətta yuxarıda sadalanan standartlar (üçüncü mərhələ çərçivəsində) təkmilləşdirilmə zamanı detallı şəkildə araşdırılmamışdır. İrland meyarları 8 ikinci dərəcəli alt-standardlardan ibarətdir:

geniş bilik; ixtisas növü; qabiliyyət diapazonu; tərkib hissələrinin məzmunu; komponentin rolu; tərkib hissələrinin öyrənilməsi; tərkib hissələrinin araşdırılması və qavranması.

Yuxarıda göstəriləni kimi İrland ali təhsil strukturunda ikinci dərəcəli standartların aydın izahı verilmişdir. Bilik və qavrama bir çox ixtisasların, əsasən də ali təhsil üzrə mövcud ixtisasların əsasını təşkil edir. Əslində isə “bilik” bəzi hallarda təhsil məfhumunun sinonimi anlamına gəlir. Dublin meyarlarında “bilik və qavrama” məfhumları istifadə olunduğu halda İrland ali təhsil strukturunda “qavrama” məfhumu kimi istifadə olunmuşdu. Həm Duplin həm də İrland ali təhsilə dair sənədlərində bilik (və bacarıqları) meyarları ilə bilik (və bacarıqların) tətbiq olunmasını bir birindən ayırır. Dublin meyarlarında bilik və bacarıqların ikinci standart üzrə tətbiq olunması. İrland ali təhsil strukturunda bacarıq məfhumuna dair “bilik və bacarıqların tətbiq olunmasını və bir sıra məsələlərə dair biliklər” kimi məlumat verilmişdi.

İrland ali təhsil strukturunda (tələbələr müəyyən məlumatla malikdir) ikinci dərəcəli standartlara və təhsil prosedurlarının aydın izahı verilmişdi. Bilik və qabiliyyətlər dair bölmədə “tələbələrin prosedurların tətbiq olunmasına dair fikirləri ” məlumat verilir.

Dublin meyarlarının üçüncü standartı bəzi mərhələlər, qiymətləndirmə və ya sosial öhdəliklər öz əksini tapmışdır. Burada həmçinin tələbələrinin mütaliyə qabiliyyəti və digər qabiliyyətləri, o cümlədən məlumatın toplanması vasitəsi ilə yeni tədqiqatların aparılması haqda bəhs olunur.

Dublin meyarlarının dördüncü standartında ünsiyyət qabiliyyətləri haqda bəhs olunur, mərhələləri bir birindən fərqləndirən cəhətlərin mübadilə baxımından araşdırılır. İrland ali təhsil strukturunda biliklərin mübadilə qabiliyyəti haqda dolğun məlumat verilməmişdi. Biliklərin mübadiləsi birbaşa olaraq qavrama qabiliyyəti ilə əlaqəlidir. Biliklərin mübadiləsi bacarığı iki nöqtəyi nəzərdən araşdırıla bilər. Bunlar 1) tələbələrin fərdi qabiliyyətləri 2) bilik və bacarıqların ikinci dərəcəli standartlarla əlaqəsidir.

Dublin meyarlarının beşinci standartı bilik və bacarıqların öyrənilməsindən bəhs edir. Bu İrland ali təhsil strukturunda tərkib hissələrinin öyrənilməsi adı altında daxil olan təhsil meyarı ilə eynilik təşkil edir. İrland standartlarında təhsilə dair Boloniya meyarlarında göstəriləndən daha geniş izahat verilmişdir, lakin hər iki struktur müstəqil şəkildə təhsil alınmasına istinad edir.

Təhsil səviyyələri və mərhələ meyarları

İrland ali təhsil strukturu 6-cı təhsil səviyyədən başlayır.

Uzlaşmanın təsdiq edilməsi prosesində İrland meyarları aşağı və ya yuxarı mərhələlərinin izahını verməkdən çəkinirlər, lakin bu növ proseslər zamanı bu qaçılmaz faktır. (Burada “Səviyyə” haqda danışarkən texniki struktur göstəriciləri və şəhadətnamə növlərini nəzərdə tutulur. Əsas elementlər digərləri ilə əvəz oluna bilər, lakin bu 6-cı səviyyədə həyata keçirilmir). Dublin sənədlərinin tərtib olunması zamanı birinci mərhələ çərçivəsində məhdudlaşdırılma nəzərdə tutulmamışdı (və birinci mərhələ daxilində ixtisaslaşdırılmış mərhələ) və ikinci mərhələ meyarları birinci mərhələ meyarlarına əsaslanır. Dublin şəhadətnamə növləri İrland ali təhsil strukturu elementləri ilə qarşılaşdırıla bilər. Əlaqədar standartlar hər bir təhsil səviyyəsi üçün səciyyələndirilir. Nəzərə almaq lazımdır ki, müqayisə təxmini xarakter daşıyır. İrland ali təhsil strukturu açıq şəkildə aşağı səviyyə ixtisasları daha yüksək səviyyələrə dək çatdırıla bilər, eyni prosedur Dublin təhsil sisteminə aid edilə bilər.

İxtisaslaşdırılmış mərhələ – ali təhsil şəhadətnaməsi (6)

İxtisaslaşdırılmış mərhələ (birinci mərhələ daxilində) İrland ali təhsil şəhadətnaməsi ilə eyniləşdirilir. Dublin sistemində mövcud təhsil elementləri bu mərhələnin qarşılaşdırılması (bütünlükdə birinci mərhələ kimi) ümumilikdə biliyin əldə olunması ilə qarşılaşdırılıb. İrland ali təhsil strukturu bu növ dəyişiklikləri orta təhsil ilə qarşılaşdırılmışdı. Hər iki struktur ixtisas sahələri haqda bəhs edir.

Dublin meyarlarının tətbiq olunması biliklərin tətbiq olunmasına əsaslandığı halda, İrland meyarları tərkib hissələrinin öyrənilməsi və tərkib hissələrinin roluna əsaslanır. İrland ali təhsil strukturunda irəli sürülən tələblər sırasına daxil olan çox pilləli, qəliz və müxtəlif cinsli

qruplar daxilində əmək fəaliyyətinin həyata keçirilməsi Dublin meyarlarında öz əksini tapmış ixtisas mübadiləsi anlamına gəlir.

Problemlərin həll olunmasına dair qeydlərdə istifadə olunan terminlər baxımından bu iki meyarlarda bənzərlik çoxdur. Dublin meyarlarında qeyd olunan bacarıqların elementlərinin bir birindən fərqlənməsi öz əksini dolğun şəkildə tapmamışdır. Hər bir mərhələ üzrə müstəqillik tendensiyasını fərqləndirmək mümkündür. İrland meyarlarında bu haqda daha dolğun məlumat verilmişdi. Dublin təhsil sistemində ixtisas elementləri bir-birindən fərqlənir. İrland və Dublin ali təhsil strukturlarının mərhələlərin müstəqil şəkildə olması baxımdan eyniləşdirilməsi mümkündür.

Birinci mərhələ – Orta Bakalavr dərəcəsi (7)

Birinci mərhələ meyarı təhsil sisteminə dair Dublin sənədinin başlıca hissəsini təşkil edir. İxtisaslar üzrə Bakalavr Dərəcəsinin tətbiq olunması Boloniya Prosesi iştirakçısı olan ölkələr üçün yenilikdir, həmin ölkələr İrlandiya və Böyük Britaniyaya müraciət edərək onların bu sahədə qazandıqları təcrübələrindən istifadə olunması məqsədi ilə yardım istəmişlər. İrland ali təhsil strukturu daxilində Orta Bakalavr Dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi və Orta və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcələri arasındakı fərqi müəyyənləşdirilməsi (7 və 8-ci pillə səviyyəsində) İrland ixtisaslaşma sistemində ən vacib araşdırma idi. Burada İrland təhsil sistemində birinci mərhələ çərçivəsində iki alt mərhələ, Orta Bakalavr Dərəcəsi və Ali Təhsil dərəcələrinin qazanılması nəzərdə tutulmuşdu. Orta Bakalavr Dərəcəsinə birinci mərhələnin tamamlanması zamanı ixtisasın seçilməsi nəzərdə tutulur. Bu mərhələyə Yerli Diplom səviyyələri daxildir.

Dublin sənədində birinci mərhələ ilə əlaqədar biliklərin əldə olunması orta təhsil səviyyəsində təqdim olunmuş vəsait və “bəzi ixtisas sahələri üzrə biliklərin əldə olunması ” nəzərdə tutulur. Bu konsepsiyaya “fəaliyyət mərkəzi üzrə təhsil ” və ya aparıcı digər

biliklərin əldə olunması, bilik (və qavrama)səviyyələrinin Dublin və İrland meyarlarını nəzərdə tutur.

İrland ali təhsil meyarlarında ali təhsilin 7-ci səviyyəsinə dair belə qeyd olunmuşdu – “yeni və artıq tədris olunan ixtisasların cari ixtisasla əlaqəsi” əlaqəsinin mümkünlüyü Dublin ali təhsil meyarlarına nisbətən daha yüksək ehtimala malikdir.

Meyarlar İngiltərə, Vels və Şimali İrlandiya, İrlandiya və Şotlandiya strukturlarında mövcud Fərqlənmə Bakalavr və Orta Bakalavr dərəcələri üçün nəzərdə tutulmuşdu. Birinci mərhələnin Boloniya prosesi çərçivəsində proqram standartlarının təkmilləşdirilməsi həyata keçirilmişdir.

İxtisas sahəsi üzrə yaranmış problemlərin bilik və bacarığın köməyi ilə həll edilməsi Dublin meyarlarında qeyd edilmişdi. İrland meyarlarında vəzifələrə dair açıqlama verilmişdi. Hər iki element müqayisə olunur. Dublin meyarlarında məlumatın toplanması nəzərdə tutulur. Tədris olunan ixtisas sahəsi üzrə bacarıqların məhdudlaşdırılması Dublin meyarlarıtunda nəzərdə tutulmasa da, İrland ali təhsil strukturunda nəzərdə tutulmuşdu. Dublin meyarlarında tələbələrin “sosial, elmi və etik məsələlərə dair seçimini nəzərdə tutur. Bu məsələ öz əksini İrland ali təhsil strukturunda da tapmışdır. Dublin meyarlarına əsaslanaraq ixtisas mübadiləsi mütəxəssis auditoriyası arasıldığı kimi qeyri-peşəkar auditoriya arasında da buna dair müzakirələrin aparılması nəzərdə tutulur. İrland meyarlarında auditoriyaya dair dəqiq meyar göstərilməmiş və 6-cı pillə meyarlarında “müxtəlif qruplar ” adı altında sənədə daxil edilmişdi. Təhsilin qavranması qabiliyyətinin olmasına dair birinci mərhələ çərçivəsində tələblər müstəqil şəkildə təhsilin davam etdirilməsi anlamına gəlir. İxtisasların struktur daxilində müqayisəsi birinci mərhələ Dublin meyarı və Orta Bakalavr dərəcəsi İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinin 1-ci mərhələ ixtisasları ilə bərabər səviyyəli hesab edilir.

Birinci mərhələ– fərqlənmə bakalavr dərəcəsi (8)

Dublin meyarlarından fərqli olaraq İrland təhsilə dair sənəddə "cari ixtiras sahələri üzrə struktur" haqda məlumat verilmir.

Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin qiymətləndirilməsinə dair kriteriyalar kompleks planlaşdırma, lahiyələndirmə, texniki və ya idarəetmə funksiyasından ibarətdir. Bilik və bacarıqların geniş kontekstdə yeni və ya az rastlanan problemlərin həll etməsi istiqamətində tətbiq olunması kimi nəzərdə tutulur. Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğu sənəddə bir daha təsdiq olunur. Bundan əlavə Ali Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil edir və hətta birinci mərhələ ixtisaslarına dair tələblərdən daha çox tələbi əhatə etmiş və qarşılımış olur.

Birinci mərhələ çərçivəsində sosial və etik problemlərin həll edilməsi Dublin meyarlarında 8-ci dərəcə üzrə daha geniş imkanların olması tələbini irəli sürür.

Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi üzrə irəli sürülən tələblər sırasına daxil olan çoxpilləli, qəliz və müxtəlif cinsli qruplar daxilində əmək fəaliyyətinin həyata keçirilməsi kimi tələblər vardır.

Bundan əlavə Ali Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil edir və hətta birinci mərhələ ixtisaslarına dair tələblərdən daha çox tələbi əhatə etmiş və qarşılımış olur.

İkinci mərhələ – magistr dərəcəsi (9)

Dublin meyarları birinci mərhələ ixtisaslarına əsaslanır. İrland meyarları ixtisas sahəsi üzrə qabaqcıl anlayışları təsdiq edir.

Bilik və bacarıqların tətbiq olunması, məhdud məlumat və qiymətləndirmə vasitəsi ilə sosial və etik vəzifələrin araşdırılması həyata keçirilir.

Dublin meyarlarında müstəqil şəkildə təhsilin davam etdirilməsi səviyyəsindən qısaca olaraq qeyd olunduğu halda İrland meyar-

larında bu məsələyə dair öhdəlik nəzərdə tutulmuşdur. Dublin və İrland Strukturları ixtisaslarının ikinci mərhələ üzrə müqayisəsi İrland Magistr dərəcəsinin ikinci mərhələsinə əsaslanır.

Dublin meyarlarında "yeniliklərin əsası və tətbiq olunması imkanları" kimi qeyd olunan anlayışlar, İrland meyarlarında "yeni biliklərin kritik qavranılması" kimi sənədə daxil edilmişdi. Bu iki məfhum birgə istifadə oluna bilər. Dublin meyarlarının yaradıcıları olan mütəxəssislər ümumilikdə Magistr dərəcəsi meyarlarının razılaşdırılmasının Bakalavr dərəcəsi meyarlarının razılaşdırılmasından daha asan olduğunu iddia edirlər. İştirakçı ölkələr arasında ümumilikdə pillələr arasında razılığın əldə olunması mümkündür, çünki təxminən bu səviyyədə ölkələr arasında uzun müddətli əməkdaşlıq mövcuddur. Öncəki əməkdaşlıq doktorluq dərəcəsinin alınmasına hazırlıq mərhələsi Anglofon Magistr Dərəcəsi kimi tanılır.

Dublin ali təhsil səviyyəsi meyarlarının qiymətləndirilməsi natamam və ya məhdud məlumatla əsaslanaraq həyata keçirilmişdir. Dublin ali təhsil səviyyəsi meyarlarına dair tələblər (sosial və etik öhdəliklərlə əlaqəli) İrland ali təhsil səviyyəsi meyarları ilə müqayisəsi zamanı Dublin meyarlarında daha az tələbin irəli sürüldüyü aydın olur. İrland ali təhsil sistemində mövcud magistr dərəcəsinə dair meyarlar özündə ixtisas mübadiləsinə dair heç bir yekunlaşdırıcı məlumat əmləşdirmir, lakin bu meyarlar "daha yüksək təhsil səviyyələri üzrə yeni biliklərin əldə olunması"nın təkmilləşdirilməsinə aid edilir. Dublin ali təhsil səviyyəsi meyarları müqayisədə ixtisas mübadiləsinə dair məlumat baxımından daha ətraflı şəkildə tərtib edilmişdir.

Dublin meyarlarında bu ixtisas dərəcəsi üzrə bilik və bacarıqların tətbiq olunmasına dair belə qeyd olunur: "Bilik və bacarıqların geniş kontekstdə yeni və ya az rastlanan problemlərin həll etməsi istiqamətində tətbiq olunması" kimi öz əskin tapmışdır.

Üçüncü mərhələ - doktorluq dərəcəsi

Dubin ali təhsil strukturunun elementləri üçüncü mərhələdən fərqlənir. Üçüncü mərhələyə dair Dublin meyarları iki standart üzrə bilik və bacarıqlara əsaslanır. Burada bilik və bacarıqların müəyyənləşdirilməsinə dair müstəqil standartları mövcud deyildir. Bilik və qavrama ilə əlaqədar standartlar ixtisas sahəsi üzrə yaradılmışdır. .

Biliklərə dair birinci standart ixtisas sahəsi üzrə sistemativ bilik və bacarıqların nümayiş olunmasını nəzərdə tutur. Eyni meyarlar öz əksini İrland ali təhsilə dair sənəddə tapmışdır. Dublin meyarı daxilində digər standartlar ilkin elmi araşdırma sahəsində mövcuddur. İrland meyarlarına istinadən-elmi araşdırma yolu ilə yeni ixtisas sahələrinin yaradılması. İrland meyarlarında yeni ixtisas sahələrinin yaradılması, praktiki materiallar və.s bu kimi məsələlər öz əksini tapmışdır. Bu baxımdan strukturlar üzrə meyarlar eynilik təşkil edir. Doktorluq dərəcəsi səviyyəsində irəli sürülən digər tələb professional və elmi baxımdan texnologiya, sosial və ya mədəni tərəqqi sahəsində nailiyyətlərin əldə etmək imkanına malik olmasıdır. Eyni meyarlar öz əksini İrland ali təhsilə dair sənəddə tapmışdır. Burada həmçinin yeni ixtisas sahələrinin yaradılması, praktiki materiallar və.s bu kimi məsələlər öz əksini tapmışdır. Burada həmçinin məlumdur ki, qiymətləndirmə meyarları üçüncü mərhələ çərçivəsində digər mərhələlərdən kəskin şəkildə fərqlənir. Bu zaman diqqət qəliz və yeni fikirlərin kritik analizi, qiymətləndirilməsi və araşdırılması üzərində cəmləşdirilir. İrland meyarlarında (doktorluq dərəcəsi ilə bir başa əlaqəsi olan) abstrakt problemlərin həlli üçün bilik və bacarıqlardan istifadə olmasına dair heç bir məlumat verilməmişdir. Məhz doktorluq dərəcəsi səviyyəsində İrland ali təhsil strukturuna dair meyarlarında tərkib hissələsinin rolu və ixtisas üzrə mübadilə nəticələri arasında kəskin fərq qoyulur. İrland meyarlarında ixtisasləşmə sahəsi üzrə peşəkar fərdlərlə mütaliyələrin aparılması nəzərdə tutulmuşdu. Dublin meyarlarında bu meyar ümumilikdə cəmiyyət üzvləri ilə mütaliyələrin aparılması qismində öz yerini tapmışdır.

Lakin İrland ali təhsil strukturunda cəmiyyət üzvləri ilə mütaliyələrin aparılması qabiliyyətlərinə dair irəli sürülən tələblər aydın şəkildə öz izahını sənəddə tapmış deyildir. Bu öz növbəsində Dublin meyarlarının üçüncü mərhələyə - "Qarışıq və mürəkkəb sahələr üzrə bilik və bacarıqların nümayiş etdirmək qabiliyyəti və texniki peşə sahələri üzrə professional, elmi araşdırma bacarıqlarının olması"na dair irəli sürülən tələblərlə uzlaşmır.

***Boloniya İrland ali təhsil strukturu
Dublin meyarları, İrland şəhadətnamə növləri,
İxtisaslaşdırılmış mərhələ, Ali təhsil şəhadətnamələri***

- Ali Təhsil səviyyəsində tədris olunan ixtisas (orta təhsil tamamlandıqdan sonra əldə olunan ixtisas və ya buna bənzər digər ixtisaslar) üzrə bilik və bacarıqların nümayiş olunması;
- Bilik və bacarıqların köməyi ilə əldə olunmuş ixtisasın əmək fəaliyyətində tətbiq olunması;
- Real və abstrakt problemlərin həlli üçün bilik və bacarıqlardan istifadə olması;
- İxtisas mübadiləsinin mütəxəssis auditoriyası arasında həyata keçirilməsi;
- Gələcəkdə müstəqil şəkildə təhsili davam etdirmək məqsədi ilə kifayət qədər bilik və bacarığın əldə olması;
- Geniş ixtisas sahəsi üzrə əldə olunan biliklər.
- Müəyyən teoretik və abstrakt düşünmə tərzii.
- Müxtəlif yönlü bacarıq və qabiliyyətlərin nümayiş edilməsi.
- Abstrakt problemlərin asan həll yollarının tapılmasına dair öhdəliklər .
- Müxtəlif xassəli və gündəlik həyatda az rastlanan situasiyalarda professional davranış;
- Teoretik biliklərin və vəya texniki, yaradıcılıq bacarığının müxtəlif kontekstdə tətbiq olunması.

- Resursların paylaşdırılması və və ya digər fərdlərin əmək fəaliyyətinə dair öhdəliklərin təyin olunması istiqamətində müstəqil fəaliyyət. Qarışıq və müxtəlif cinsli qruplar daxilində öhdəliklərin paylaşdırılması.
- Təlim qrupunun təhsilə dair tələblərinin müəyyənləşdirilməsi təşəbbüsünü öz üzərinə götürülməsi.
- 1-ci təhsil mərhələsi, Orta Bakalavr Dərəcəsi çərçivəsində fərdi baxışların ifadə olunması.
- Ali Təhsil səviyyəsində tədris olunan ixtisas (orta təhsil tamamlandıqdan sonra əldə olunan ixtisas və ya buna bənzər digər ixtisalar) üzrə bilik və bacarıqların nümayiş olunması;
- bilik və bacarıqların köməyi ilə əldə olunmuş ixtisasın əmək fəaliyyətində tətbiq olunması;
- Məlumatların toplanması və araşdırılması qabiliyyətinin olması (adətən tədris olunan ixtisas üzrə). professional və elmi baxımdan texnologiya, sosial və ya mədəni tərəqqi sahəsində nailiyyətlərin əldə etmə imkanına malik olması ehtimal olunur;
- İxtisaslaşdığı sahə üzrə peşəkar və qeyri peşəkar fərdlərlə mütaliyələrin aparılması;
- gələcək müstəqil şəkildə təhsili davam etdirmək məqsədi ilə kifayət qədər bilik və bacarığın əldə olması.
- Müxtəlif sahələr üzrə biliyin əldə olunması.
- Tədris olunan sahə üzrə bacarıq və qabiliyyətlərin nümayiş olunması.
- Planlaşdırma, layihələndirmə texniki və ya nəzarətedici sahələr üzrə əməliyyatlara dair qiymətləndirmə.
- xüsusi bacarıqlar tələb edən yeni ixtisas sahələrinin yaradılması.
- Fərdi və ya qrup daxilində nailiyyətlərin qeydə alınması; digər şəxslərin vəzifələrinə dair müəyyən olunmuş vəzifələr.
- Tələbə qruplarının təhsildə qazandıqları nailiyyətlər və ehtiyacların qarşılınmasına dair təkliflərin irəli sürülməsi.
- Tədris olunan ixtisas üzrə nəzəriyyə, konsepsiya və metodlara aiddir.

- Detallı bilik və qavrama (ixtisaslaşma sahəsi üzrə), digər sahələrlə əlaqəli.
- Qarışıq və mürəkkəb sahələr üzrə bilik və bacarıqların nümayiş etdirmək qabiliyyəti; Texniki sahə üzrə professional, elmi araşdırma bacarıqları.
- Planlaşdırma, Layihələndirmə Texniki və/ və ya Nəzarətəddici Sahələr Üzrə Əməliyyatlara Dair Qiymətləndirmə.
- xüsusi bacarıqlar tələb edən yeni ixtisas sahələrinin yaradılması.
- Fərdi və ya grup daxilində nəaliyyətlərin qeyd alınması; digər şəxslərin öhdəliklərinə dair müəyyən olunmuş vəzifələr.
- Qarışıq və mürəkkəb sahələr üzrə bilik və bacarıqların nümayiş etdirmək qabiliyyəti; müstəqil, professional və etik baxımdan bilik və bacarıqların tədrisinin həyata keçirilməsi.

2-ci mərhələ Magistr dərəcəsi

- Tədris olunan sahə üzrə bilik və bacarıqların nümayiş olunması;
- Bilik və bacarıqların geniş kontekstdə yeni və ya az rastlanan problemlərin həll etməsi istiqamətində tətbiq olunması;
- Bilik və bacarıqların mürəkkəb problemlərin həll olunması istiqamətində istifadə olunması və məhdud məlumat və qiymətləndirmə vasitəsi ilə sosial və etik vəzifələrin araşdırılması
- Aparıcı ixtisas sahələri üzrə bilik və məlumatların toplanması.
- Bilik və bacarıqların tətbiq olunması, məhdud məlumat və qiymətləndirmə vasitəsi ilə sosial və etik vəzifələrin araşdırılması
- Tədris olunan ixtisas sahəsi üzrə qarışıq və yeni bilik və bacarıqlardan seçilmişdir; daha yüksək təhsil səviyyələri üzrə yeni biliklərin əldə olunması

QIYMƏTLƏNDİRMƏ

- Fikir və düşüncələrinin birmənalı və aydın şəkildə bu sahədə peşəkar və qeyri-peşəkarlarla müzakirə olunması;
- İxtisaslaşdığı sahə üzrə peşəkar və qeyri peşəkarlarla mütaliyələrin aparılması.
- Fərdi və ya grup daxilində naliyyətlərin qeydə alınması; digər şəxslərin vəzifələrinə dair müəyyən olunmuş vəzifələr.
- Özünü qiymətləndirmə və akademik professional vəzifələrin qiymətləndirilməsi.
- Sosial normalar və münasibətlərin nəzərdən keçirilməsi.
- digər fərdlərin əmək fəaliyyətinə dair öhdəliklərin təyin olunması istiqamətində müstəqi fəaliyyət

3-cü mərhələ Doktorluq dərəcəsi

- İxtisaslaşma sahəsi üzrə sistematik bilik və bacarıqların nümayiş olunması;
- qəliz və yeni fikirlərin kritik analizi, qiymətləndirilməsi və araşdırılması;
- tədris olunan ixtisas sahəsi üzrə biliklərin sistematik şəkildə inkişaf etdirilməsi və magistratura metodlarından istifadə edərək elmi araşdırmaların;
- Fikir və düşüncələrinin birmənalı və aydın şəkildə bu sahədə peşəkar və qeyri-peşəkarlarla müzakirə olunması;
- professional və elmi baxımdan texnologiya, sosial və ya mədəni tərəqqi sahəsində nəaliyyətlərin əldə etmək imkanına malik olması tələb olunur
- Elmi araşdırma sahəsində layihələndirmə qabiliyyətinin nümayiş etdirilməsi.
- abstrakt problemlərin həlli üçün bilik və bacarıqlardan istifadə olması.

- Qarışıq və mürəkkəb sahələr üzrə bilik və bacarıqların nümayiş etdirmək qabiliyyəti; Texniki sahə üzrə professional, elmi araşdırma bacarıqları.
- Elmi araşdırmanın nəticələrinin müzakirə olunması; mürəkkəb sosial problemlərin həlli .

ƏLAVƏ 2

İRLAND ALI TƏHSİL STRUKTURU İLƏ BOLONIYA STRUKTURUNUN FƏRQLİ CƏHƏTLƏRİ BAXIMINDAN YARANAN PROBLEMLƏRİN TƏHLİLİ

Mərhələlər daxilində İrland ali təhsil strukturu daxilində proqramların və Avropa və digər ixtisaslaşma daxilində ali təhsil şəhadətnamələrin nəzərdən keçirilməsi.

İnkişaf mərhələləri

İrland ali təhsil strukturunda mövcud başlıca ali təhsil şəhadətnamələri ilə Avropa Ali Təhsil Sisteminin tərkibindəki mərhələli ixtisaslaşma arasında uzlaşma vardır. Lissabon Qurultayında struktur arasında mövcud müxtəlifliklər nəzərdən keçirilmişdir.

İrland Ali Təhsil Ali təhsil şəhadətnamələri təltif edən səlahiyyətli nümayəndələr şəhadətnamələrə dair mövcud meyarlardan istifadə etmək qərarını almışlar. Təhsil və təlimlərin inkişaf etdirilməsi üzrə yaradılmış səlahiyyətli orqan Texniki məsləhətlər qrupu ilə birgə kreditə dair problemlərin araşdırılması üzrə proqram üzrəində çalışırlar. Nəticə etibarını ilə ikili təhsil proqramı (1-ci gələcək təhsil və təlim tədrisi, digəri Ali Təhsil və təlim proqramları üçün) nəzərdə tutulmuşdu. Bu növ təhsil “prinsip və idarəetmə qaydaları”na dair vəsait səlahiyyətli orqan tərəfindən hazırlanmışdı. Vəsaitdə 6-9 səviyyələrdə müəyyən edilmiş ECTS kredit həcmi göstərilmişdi. İrland Ali Təhsil sistemində mövcud kredit sistemi aşağıdakı kimidir:

6-cı ali təhsil səviyyəsi - Ali Şəhadətnamə = 120 kredit balı bərabərdir

7-ci ali təhsil səviyyəsi - Orta Bakalavr Dərəcəsi = 180 kredit balı bərabərdir

8-ci ali təhsil səviyyəsi - Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi = 180-240 kredit balı bərabərdir

8-ci ali təhsil səviyyəsi - Ali Diplom = 60 kredit balı bərabərdir

9-cu ali təhsil səviyyəsi - Magistr Dərəcəsi = 60-120 kredit balı bərabərdir

9-cu ali təhsil səviyyəsi - Aspirant Dərəcəsi = 60 kredit balı bərabərdir

İrland Ali təhsil şəhadətnamələri təltif edən Struktur bu qaydalar çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Orta Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 7-ci pilləsi) İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil etmir, iki mərhələ arasında gözə çarpacaq fərqlər mövcuddur.

- Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 8-ci pilləsi) İrland Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Ali Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil edir və hətta birinci mərhələ ixtisaslarına dair tələblərdən daha çox tələbi qarşılıyır.
- Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Ali Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 8-ci pilləsi) İrland Ali Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.
- İkinci mərhələ meyarlarının və Magistr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 9-cu pilləsi) İrland Magistr Dərəcəsinin alınması ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.
- İkinci mərhələ meyarlarının və Aspirant Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 9-cu pilləsi) İrland Aspirant Dərəcəsinin alınması ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir.

- Üçüncü mərhələ meyarlarının və Doktorluq Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 10-cu pilləsi) İrland Doktorluq Dərəcəsinin alınması üçüncü mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Hər ikisi yeni bilik və bacarıqlar yaratmaq mahiyyəti daşıyır.

Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Orta Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 7-ci pilləsi) İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil etmir, iki mərhələ arasında gözə çarpacaq fərqlər mövcuddur.

Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 8-ci pilləsi) İrland Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Bundan əlavə Ali Bakalavr Dərəcəsi ixtisaslaşdırılmış mərhələ ilə eynilik təşkil edir və hətta birinci mərhələ ixtisaslarına dair tələblərdən daha çox tələbi qarşılayır. Birinci mərhələ ixtisaslarının müqayisəsi və Ali Bakalavr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 8-ci pilləsi) İrland Ali Dərəcəsinin alınması birinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. İkinci mərhələ meyarlarının və Magistr Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 9-cu pilləsi) İrland Magistr Dərəcəsinin alınması ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. İkinci mərhələ meyarlarının və Aspirant Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 9-cu pilləsi) İrland Aspirant Dərəcəsinin alınması ikinci mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Üçüncü mərhələ meyarlarının və Doktorluq Dərəcəsi meyarları (İrland ali təhsil strukturunun 10-cu pilləsi) İrland Doktorluq Dərəcəsinin alınması üçüncü mərhələnin bitirilməsinə bərabər olduğunu sübut edir. Hər ikisi yeni bilik və bacarıqlar yaratmaq mahiyyəti daşıyır. 6-cı pillə Ali Ali təhsil şəhadətnaməsi

üçün 120 kredit balı tələb olunduğu halda, 7-ci pillə Orta Bakalavr Dərəcəsi üçün bu kredit sayı 180 kredit təşkil edir.

8-ci pillə Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi üçün tələb olunan kredit sayı 180-240 kredit balı arasında olur. 8-ci pillə Ali Diplom kreditlərinin sayı 60 kreditə balı bərabərdir. Fərqlənmə Bakalavr dərəcəsi üçün ayrılmış ümumi ECTS kredit sayı 240 təşkil edir və bu kreditlər tələbələrin lazımı bal topladığı hallarda ayrılır. Burada iki səciyyəvi kredit proqramı mövcuddur. Onlar aşağıdakılardır;

o 6-cı səviyyədə- 60 kredit balı, 7-ci səviyyədə-60 kredit balı və 8-ci səviyyədə 120 kredit balı.

o 6-cı səviyyədə- 120 kredit balı, 7-ci səviyyədə-60 kredit balı və 8-ci səviyyədə 60 kredit balı.

Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi üzrə ixtisaslaşan bir çox İrland Ali Təhsil müəssisələrində kreditə dair tələblərin müxtəlif olduğu nəzərə alınmalıdır.

- Ali təhsil şəhadətnaməsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən məktəb şagirdləri və ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulmuşdu.
- Orta Bakalavr Dərəcəsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən məktəb şagirdləri və ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulmuşdu. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi proqramına 1 tədris ili əlavə olunmaqla Ali təhsil şəhadətnaməsi almaq imkanı vardır.
- Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən məktəbi fərqlənmə ilə bitirə şagirdləri və müəyyən ixtisasa malik fərdlər üçün nəzərdə tutulmuşdu. Bundan əlavə Orta Bakalavr Dərəcəsi proqramına 1 tədris ili əlavə olunmaqla Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinə almaq imkanı vardır.
- Ali təhsil şəhadətnaməsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr və

bəzən Orta Bakalavr Dərəcəsi alan fərdlər üçün nəzərdə tutulmuşdu. Lakin bu da məlumdur ki, Ali təhsil şəhadətnaməsi öncəki ixtisasdan fərqli sahə üzrə verilir.

- Magistr Dərəcəsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdu. Bəzi hallarda bu növ proqramlar Orta Bakalavr Dərəcəsi və ya ona bərabər ixtisaslar üzrə qazanılan iş təcrübəsi aid edilir. Lakin bu da məlumdur ki, bəzən bu proqramlar artıq ixtisas üzrə iş təcrübəyə malik fərdlərə tərəfindən öyrənilir.

- Magistr Dərəcəsinin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi çərçivəsində birinci və ya ikinci pillələri fərqlənmə ilə tamamlayan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdu.

- Ali Dərəcənin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi, həmçinin Orta Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdu.

- Doktorluq Dərəcənin alınması üçün başlanılan tədris proqramları adətən Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsi alan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdu.

- Ümumilikdə Fərqlənmə Dərəcəsinin alınması üçün nəzərdə tutulmuş proqram Magistr Dərəcəsi çərçivəsində elmi araşdırma proqramları və 1 il Magistr Dərəcəsi aldıqdan sonra Doktorluq Dərəcəsinə keçid həyata keçirildikdən sonrakı mərhələ nəzərdə tutulur. Bütünlükdə proqramın tamamlanması 3 il davam edir. Magistr Dərəcəsi olan fərdlər üçün Doktorluq Dərəcəsi almaq imkanı mövcuddur.

Doktorluq Dərəcəsi çərçivələrində həmçinin elə şəhadətnamələr də mövcuddur ki, burada profesional şəkildə Doktorluq dərəcəsinin daha da dərinləşdirilməsi mümkündür. Bu zaman ən başlıca tələblərdən biri də Fərqlənmə Bakalavr və ya Magistr Dərəcəsinin olmasıdır. İrland ali təhsil strukturunda bu məsələ öz əksini tapmamışdır. Nəzərə alınması vacib olan məsələlərdən biri də odur ki,

Avropa Birliyi ölkələrindən İrlandiyada təhsil alan tələbələr təhsil aldıkları proqramlar üçün ödənişi fərdi olaraq həyata keçirmirlər. Onların təhsil haqları üçün ödəniş ölkərali tərəfindən həyata keçirilir. Bu o deməkdir ki, əyani sürətdə Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması proqramlarında təhsil alan tələbələr üçün həvəsləndirmə proqramları mövcuddur. Orta Bakalavr Dərəcələrindən sonra Magistr Dərəcəsi proqramında iştirak edən tələbələr Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinin alınması zamanı həyata keçirilən həvəsləndirici proqramla eyni şəkildə dövlət tərəfindən təhsil haqqlarının ödənilməsi həyata keçirilir.

Beynəlxalq Proqram və Şəhadətnamələrlə əlaqə

Avropa və geniş beynəlxal səviyyədə İrland ixtisaslarının nəzərdən keçirilməsi vacib faktordur. Ümumilikdə İrland və Böyük Britaniya Strukturlarının və İrland və Böyük Britaniyadan olan tələbələrin bu ölkələr arasında yerdəyişmələri baxımından oxşar cəhətləri çoxdur. Əlbəttə cari İrland və Böyük Britaniya İxtisas strukturları üzrə ümumi qarşılıqlı əlaqə baxımından razılaşdırılmışdır. Bundan əlavə İrland İxtisaslaşma strukturu ilə ümumilikdə Avropa Strukturu ilə müqayisəsi olunması çox çətindir. İrland ali təhsil strukturu daxilində Magistr Dərəcələri ilə təltif olunan fərdlərin Avropa 3-cü təhsil proqramları üzrə təhsil almaq imkanına malikdirlər. Strukturlar arasında həmçinin oxşar xassəli problemlər də mövcuddur. Bizə bu da məlumdur ki, Avropa ali Təhsil Strukturunun digər avropa ölkələrinin ali təhsil sistemləri ilə müqayisəsi zamanı ixtisas porfillərinin izahı baxımından müxtəlifliklər ortaya çıxır. Bu ölkələr tərəfindən uzlaşmanın təsdiq olunması istiqamətində hansı addımların atılacağı hələ məlum deyildir. İrland ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrin Amerika Birləşmiş Ştatlarında təhsillərinin davam etdirilməsi və ya təcrübələrin keçirilməsi baxımından sıx münasibətləri mövcuddur. Bu kontekstdən Boloniya Prosesi iştirakçısı ölkələrindən hər biri Təhsil keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün yerli

inkişaf proqramı üzərində iş aparır. İxtisaslaşma üzrə səlahiyyətli orqan Qarşılıqlı Təklif Qrupu ilə birgə 2006-cı ilin iyun ayında İrland ali təhsil müəssisələrində sorğu keçirmişdi. Sorğunun aparılmasında əsas məqsəd təkmilləşdirmənin həyata keçirilməsinə dair fikirlərin öyrənilməsi idi. Sorğunun bir hissəsi kimi İrland və Boloniya Strukturlarının eyniləşdirilməsi istiqamətində təkliflərin toplanması nəzərdə tutulmuşdu. Bundan əlavə Səlahiyyətli orqan Avropa və digər dövlətlər tərəfindən İrland Ali Təhsil Strukturuna dair rəyin öyrənilməsi həyata keçirilmişdir. İşlər 2006-cı ilin oktyabr ayında başa çatdırılmışdır. Bu zaman hiss olunacaq dərəcədə geniş həcmdə məlumat toplanmamışdı. Lakin nəticələr aşağıdakı kimi ola bilərdi:

- İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinə bitirən tələbələr birbaşa olaraq ikinci mərhələyə keçid almaq imkanı qazanmırlar. İrland Orta Bakalavr Dərəcəsinə bitirən tələbələr birbaşa olaraq Avropa və Amerika Birləşmiş Ştatlarında mövcud ixtisaslar üzrə ikinci mərhələyə keçid almaq imkanı qazanmırlar.
- Fərqlənmə Bakalavr Dərəcəsinə bitirən tələbələr birbaşa olaraq Avropa ölkələrində mövcud ixtisaslar üzrə ikinci mərhələyə keçid almaq imkanı qazanmırlar
- Ali Təhsil Dərəcəsinə bitirən tələbələr birbaşa olaraq Magistr dərəcəsinə keçid almaq imkanı qazanmırlar. Eyni zamanda araşdırmalar göstərir ki, ixtisaslar arasında müxtəlifliklər mövcuddur.

Форматы 60x84 16/1
Офсет чапы, ш.ч.в. 3, Тираь 1000

«Ярэцняш» ФМ няшрийат-полиграфийа мцяссисяси,
Бакы ш., Йасамал р-ну, Талыблы кцч. 38